

АНАЛІЗ ПРАКТИКИ ПОВЕРНЕННЯ ОБВИНУВАЛЬНОГО АКТУ, КЛОПОТАННЯ ПРО ЗАСТОСУВАННЯ ПРИМУСОВИХ ЗАХОДІВ МЕДИЧНОГО АБО ВИХОВНОГО ХАРАКТЕРУ ПРОКУРОРУ У 2013-2019 рр.

ANALYSIS OF THE PRACTICE OF RETURNING OF THE INDICTMENT, REQUEST FOR THE APPLICATION OF COMPULSORY MEASURES OF MEDICAL OR EDUCATIONAL NATURE TO THE PROSECUTOR IN 2013-2019

Кедик В.П., аспірант кафедри кримінального процесу
Національний університет «Одеська юридична академія»

Статтю присвячено аналізу практики повернення прокурору обвинувального акту, клопотання про застосування примусових заходів медичного або виховного характеру за 2013–2019 роки відповідно до даних, розміщених в Єдиному державному реєстрі судових рішень на 01.09.2020 р. Часто повернення прокурору обвинувального акту, клопотання про застосування примусових заходів медичного або виховного характеру є своєрідним способом усунення недоліків поданих документів. При цьому проблемним питанням у такому разі є законодавча невизначеність, а саме відсутність вичерпного переліку підстав для повернення обвинувального акту або клопотання, що породжує безліч колізій та неоднотайність правозастосовної практики.

Необхідність вироблення сталого підходу до подання прокурорами обвинувального акту, клопотання про застосування примусових заходів медичного або виховного характеру підвищує цінність дослідження даних щодо кількості та динаміки практики повернення документів, а також підстав для таких дій. Оскільки Кримінальний процесуальний кодекс 2012 року набув чинності наприкінці календарного року, доцільно досліджувати часовий проміжок з початку 2013 року і до кінця 2019 року з урахуванням набуття законної сили більшістю рішень.

Проведений аналіз дозволяє зробити висновки, що існує нагальна необхідність у врегулюванні підстав для повернення прокурору обвинувального акту, клопотання про застосування примусових заходів медичного або виховного характеру і визначенні єдиного підходу до подання таких документів та/або оскарження ухвал про повернення.

Ключові слова: повернення обвинувального акту, аналіз практики, ухвала про повернення обвинувального акту, клопотання про застосування примусових заходів медичного або виховного характеру, прокурор.

The article is devoted to the analysis of the practice of returning of the indictment, request for the application of compulsory measures of medical or educational nature to the prosecutor in 2013–2019 according to the data posted in the Unified State Register of Court Decisions on 01.09.2020. Such procedural approach is a kind of way to eliminate the shortcomings of the submitted documents. The problematic issue in this case is legislative uncertainty, namely the lack of an exhaustive list of grounds for returning an indictment or request, which creates many conflicts and inconsistencies in law enforcement practice.

The need to develop a sustainable approach to the filing of indictments by prosecutors, requests for the application of coercive measures of a medical or educational nature increases the value of researching data on the number and dynamics of the practice of returning documents, as well as the grounds for such actions. Since the Criminal Procedure Code came into force at the end of the calendar year in 2012, it is advisable to examine the time period from the beginning of 2013 to the end of 2019, taking into account the entry into force of most decisions.

The analysis concludes that there is an urgent need to resolve the grounds for returning the indictment to the prosecutor, requesting the application of coercive measures of a medical or educational nature and determining a common approach to the submission of such documents and / or appealing return decisions.

Key words: return of the indictment, analysis of practice, decision on return of the indictment, petition for the application of coercive measures of a medical or educational nature, prosecutor.

Постановка проблеми. Повернення обвинувального акту, клопотання про застосування примусових заходів медичного або виховного характеру прокурору є компромісним рішенням усунення недоліків зазначених документів, що не відповідають вимогам КПК України (ст. ст. 291–293 КПК України). КПК України не містить вичерпного переліку підстав повернення прокурору обвинувального акту, клопотання про застосування примусових заходів медичного або виховного характеру, що у свою чергу в правозастосовній практиці створює певні колізії та різні тлумачення. Втім, перш ніж досліджувати ці колізії, варто провести аналіз практики повернення прокурору обвинувального акту, клопотання про застосування примусових заходів медичного або виховного характеру за певні часові періоди із застосуванням наукових підходів з метою отримання даних щодо кількості та динаміки практики повернення прокурору обвинувального акту, клопотання про застосування примусових заходів медичного або виховного характеру.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Тематика повернення обвинувального акту, клопотання про застосування примусових заходів медичного або виховного характеру прокурору не є новою, її досліджували такі вчені, як Ю.П. Алєнін [1; 11], О.В. Бабасва [2], Я.В. Замкова [4], В.С. Зеленецький [5], В.В. Колодчин [6], М.В. Косюта [7], О.П. Кучинська [10], В.Т. Нор [9], А.Р. Туманянц [6], М.Є. Шумило [9], М.В. Юрчишин [12] та ін.

Водночас питання статистичних даних та їх аналітика завжди викликали посилений інтерес як теоретиків, так і практиків. Саме тому питання аналізу практики повернення прокурору обвинувального акту, клопотання про застосування примусових заходів медичного або виховного характеру за 2013–2019 роки та формування висновків щодо стану і динаміки цих процесів є не досить дослідженими та актуальними.

Метою статті є аналіз практики повернення прокурору обвинувального акту, клопотання про застосування примусових заходів медичного або виховного характеру за 2013–2019 роки та формування висновків щодо стану й динаміки цих процесів.

Виклад основного матеріалу. Відповідно до ч. 3 ст. 314 КПК України, за результатами підготовчого судового засідання суд має право повернути обвинувальний акт, клопотання про застосування примусових заходів медичного або виховного характеру прокурору (форма рішення – ухвала), якщо вони не відповідають вимогам КПК України. Ухвала про повернення обвинувального акту, клопотання про застосування примусових заходів медичного або виховного характеру може бути оскаржена в апеляційному порядку (ч. 4 ст. 314 КПК України) [8].

У цьому дослідженні використано дані з Єдиного державного реєстру судових рішень станом на 01.09.2020 р. [3] за такими пошуковими параметрами:

1. Пошук за контекстом «повернення обвинувальний акт» за такі періоди ухвалення: 01.01.2013–31.12.2019 рр., 01.01.2013–31.12.2013 р., 01.01.2014–31.12.2014 р., 01.01.2015–31.12.2015 р., 01.01.2016–31.12.2016 р., 01.01.2017–31.12.2017 р., 01.01.2018–31.12.2018 р., 01.01.2019–31.12.2019 р.;

2. Пошук за контекстом «повернення обвинувальний акт апеляція» за такі періоди ухвалення: 01.01.2013–31.12.2019 рр., 01.01.2013–31.12.2013 р., 01.01.2014–31.12.2014 р., 01.01.2015–31.12.2015 р., 01.01.2016–31.12.2016 р., 01.01.2017–31.12.2017 р., 01.01.2018–31.12.2018 р., 01.01.2019–31.12.2019 р.;

3. Пошук за контекстом «повернення клопотання про застосування примусових заходів медичного характеру» за такі періоди ухвалення: 01.01.2013–31.12.2019 рр., 01.01.2013–31.12.2013 р., 01.01.2014–31.12.2014 р., 01.01.2015–31.12.2015 р., 01.01.2016–31.12.2016 р., 01.01.2017–31.12.2017 р., 01.01.2018–31.12.2018 р., 01.01.2019–31.12.2019 р.;

4. Пошук за контекстом «повернення клопотання про застосування примусових заходів медичного характеру апеляція» за такі періоди ухвалення: 01.01.2013–31.12.2019 рр., 01.01.2013–31.12.2013 р., 01.01.2014–31.12.2014 р., 01.01.2015–31.12.2015 р., 01.01.2016–31.12.2016 р., 01.01.2017–31.12.2017 р., 01.01.2018–31.12.2018 р., 01.01.2019–31.12.2019 р.;

5. Пошук за контекстом «повернення клопотання про застосування примусових заходів виховного характеру» за такі періоди ухвалення: 01.01.2013–31.12.2019 рр., 01.01.2013–31.12.2013 р., 01.01.2014–31.12.2014 р., 01.01.2015–31.12.2015 р., 01.01.2016–31.12.2016 р., 01.01.2017–31.12.2017 р., 01.01.2018–31.12.2018 р., 01.01.2019–31.12.2019 р.;

6. Пошук за контекстом «повернення клопотання про застосування примусових заходів виховного характеру апеляція» за такі періоди ухвалення: 01.01.2013–31.12.2019 рр., 01.01.2013–31.12.2013 р., 01.01.2014–31.12.2014 р., 01.01.2015–31.12.2015 р., 01.01.2016–31.12.2016 р., 01.01.2017–31.12.2017 р., 01.01.2018–31.12.2018 р., 01.01.2019–31.12.2019 р.

Відповідно до вищезазначених параметрів шляхом пошуку в Єдиному державному реєстрі судових рішень на 01.09.2020 р. отримано такі дані:

1.1. Пошук за контекстом. Параметр «повернення обвинувальний акт», період ухвалення: 01.01.2013–31.12.2019 рр. Результат – знайдено 332 154 документи;

1.2. Пошук за контекстом. Параметр «повернення обвинувальний акт», період ухвалення: 01.01.2013–31.12.2013 р. Результат – знайдено 40 725 документів;

1.3. Пошук за контекстом. Параметр «повернення обвинувальний акт», період ухвалення: 01.01.2014–31.12.2014 р. Результат – знайдено 38 352 документи;

1.4. Пошук за контекстом. Параметр «повернення обвинувальний акт», період ухвалення: 01.01.2015–31.12.2015 р. Результат – знайдено 46 018 документів;

1.5. Пошук за контекстом. Параметр «повернення обвинувальний акт», період ухвалення: 01.01.2016–31.12.2016 р. Результат – знайдено 47 182 документи;

1.6. Пошук за контекстом. Параметр «повернення обвинувальний акт», період ухвалення: 01.01.2017–31.12.2017 р. Результат – знайдено 53 118 документів;

1.7. Пошук за контекстом. Параметр «повернення обвинувальний акт», період ухвалення: 01.01.2018–31.12.2018 р. Результат – знайдено 53 100 документів;

1.8. Пошук за контекстом. Параметр «повернення обвинувальний акт», період ухвалення: 01.01.2019–31.12.2019 р. Результат – знайдено 53 659 документів;

2.1. Пошук за контекстом. Параметр «повернення обвинувальний акт апеляція», період ухвалення: 01.01.2013–31.12.2019 р. Результат – знайдено 13 862 документи;

2.2. Пошук за контекстом. Параметр «повернення обвинувальний акт апеляція», період ухвалення: 01.01.2013–31.12.2013 р. Результат – знайдено 2733 документи;

2.3. Пошук за контекстом. Параметр «повернення обвинувальний акт апеляція», період ухвалення: 01.01.2014–31.12.2014 р. Результат – знайдено 2254 документи;

2.4. Пошук за контекстом. Параметр «повернення обвинувальний акт апеляція», період ухвалення: 01.01.2015–31.12.2015 р. Результат – знайдено 2485 документів;

2.5. Пошук за контекстом. Параметр «повернення обвинувальний акт апеляція», період ухвалення: 01.01.2016–31.12.2016 р. Результат – знайдено 1970 документів;

2.6. Пошук за контекстом. Параметр «повернення обвинувальний акт апеляція», період ухвалення: 01.01.2017–31.12.2017 р. Результат – знайдено 1605 документів;

2.7. Пошук за контекстом. Параметр «повернення обвинувальний акт апеляція», період ухвалення: 01.01.2018–31.12.2018 р. Результат – знайдено 1492 документи;

2.8. Пошук за контекстом. Параметр «повернення обвинувальний акт апеляція», період ухвалення: 01.01.2019–31.12.2019 р. Результат – знайдено 1323 документи.

Аналіз вищезазначених статистичних даних щодо повернення обвинувального акту свідчить про таке:

1. З 2013 по 2014 роки за пошуковим параметром «повернення обвинувальний акт» відбулося *зменшення* кількості ухвалених судових рішень щодо повернення обвинувального акта на 6%, у 2015 р. порівняно з 2014 р. відбулося *збільшення* на 20%, у 2016 р. порівняно з 2015 р. відбулося *незначне збільшення* на 2,5%, у 2017 р. порівняно з 2016 р. відбулося ще *збільшення* до 13%, у 2018 р. порівняно з 2017 р. відбулося *незначне зменшення* на майже 0,04% (18 документів), у 2019 р. порівняно з 2018 р. відбулося *збільшення* трохи більше ніж на 1%. Так, за періоди 2013–2019 рр. лише двічі було зафіксовано тенденцію щодо зменшення показників, все інше – це зростання в середньому від 1 до 20% у порівнянні з попередніми роками. Порівнюючи дані за 2013 та за 2019 роки, отримуємо зростання майже на 32%, що свідчить про поступове збільшення кількості прийятих рішень про повернення прокурору обвинувального акту;

2. З 2013 по 2014 роки за пошуковим параметром «повернення обвинувальний акт апеляція» відбулося *зменшення* кількості ухвалених рішень майже на 22%, у 2015 р. порівняно з 2014 р. відбулося *збільшення* на 10%, у 2016 р. порівняно з 2015 р. відбулося *зменшення* до 26%, у 2017 р. порівняно з 2016 р. відбулося ще *зменшення* на 22%, у 2018 р. порівняно з 2017 р. відбулося *зменшення* майже на 8%, у 2019 р. порівняно з 2018 р. відбулося ще *зменшення* на 12%. Так, за період з 2013 по 2019 рр. спостерігається тенденція щодо періодичного зменшення кількості ухвалених рішень або їх зростання в середньому від 8% до 26% у порівнянні з попередніми роками. Порівнюючи дані від 2013 р. до 2019 р., в абсолютному значенні отримуємо зменшення на 106%. Такі результати аналізу свідчать про поступове, але зменшення кількості оскаржень в апеляційному порядку прийняття рішень про повернення обвинувального акта.

3.1. Пошук за контекстом. Параметр «повернення клопотання про застосування примусових заходів медичного характеру», період ухвалення: 01.01.2013–31.12.2019 рр. Результат – знайдено 21 541 документ;

3.2. Пошук за контекстом. Параметр «повернення клопотання про застосування примусових заходів медичного характеру», період ухвалення: 01.01.2013–31.12.2013 р. Результат – знайдено 2451 документ;

3.3. Пошук за контекстом. Параметр «повернення клопотання про застосування примусових заходів медичного характеру», період ухвалення: 01.01.2014–31.12.2014 р. Результат – знайдено 2202 документи;

3.4. Пошук за контекстом. Параметр «повернення клопотання про застосування примусових заходів медичного характеру», період ухвалення: 01.01.2015–31.12.2015 р. Результат – знайдено 2644 документи;

6.7. Пошук за контекстом. Параметр «повернення клопотання про застосування примусових заходів виховного характеру апеляція», період ухвалення: 01.01.2018–31.12.2018 р. Результат – знайдено 115 документів;

6.8. Пошук за контекстом. Параметр «повернення клопотання про застосування примусових заходів виховного характеру апеляція», період ухвалення: 01.01.2019–31.12.2019 р. Результат – знайдено 104 документи.

Аналіз вищезначених статистичних даних щодо повернення клопотання про застосування примусових заходів виховного характеру свідчить про таке:

5. З 2013 по 2014 роки за пошуковим параметром «повернення клопотання про застосування примусових заходів виховного характеру» відбулося *зменшення* кількості ухвалених документів на 16%, у 2015 р. порівняно з 2014 р. відбулося *збільшення* на 17%, у 2016 р. порівняно з 2015 р. відбулося *зменшення* приблизно на 2%, у 2017 р. порівняно з 2016 р. відбулося ще *зменшення* до 3%, у 2018 р. порівняно з 2017 р. відбулося *збільшення* трохи більше 5%, у 2019 р. порівняно з 2018 р. відбулося *збільшення* майже на 37%. Так, за періоди 2013–2019 рр. спостерігається тенденція щодо їх то зменшення, то зростання в середньому від 2 до 37% у порівнянні з попередніми роками. Порівнюючи дані за 2013 та за 2019 роки, отримуємо зростання на 41%. Такі результати аналізу свідчать про поступове, але постійне збільшення кількості прийнятих рішень про повернення клопотання про застосування примусових заходів виховного характеру;

6. З 2013 по 2014 роки за пошуковим параметром «повернення клопотання про застосування примусових

заходів виховного характеру апеляція» відбулося *зменшення* кількості ухвалених документів на 70%, у 2015 р. порівняно з 2014 р. відбулося *збільшення* на 45%, у 2016 р. порівняно з 2015 р. відбулося *зменшення* приблизно на 52%, у 2017 р. порівняно з 2016 р. відбулося *збільшення* на 11%, у 2018 р. порівняно з 2017 р. відбулося *зменшення* на 25 %, у 2019 р. порівняно з 2018 р. відбулося ще *зменшення* майже на 11%. Так, за періоди 2013–2019 рр. спостерігається тенденція щодо то зменшення кількості ухвалених документів, то зростання в середньому від 11 до 70% у порівнянні з попередніми роками. Порівнюючи дані від 2013 р. до 2019 р., в абсолютному значенні отримуємо зменшення на 126%. Такі результати аналізу свідчать про поступове, але зменшення кількості оскаржень в апеляційному порядку прийняття рішень про повернення клопотання про застосування примусових заходів виховного характеру.

Висновки. Практика повернення прокурору обвинувального акта, клопотання про застосування примусових заходів медичного або виховного характеру за 2013–2019 роки була не однозначною (за окремими показниками спостерігається і зростання, і спад у різні часові періоди). Кількість рішень щодо повернення вказаних документів за цей період становила 355 031 ухвал, з них оскаржено прокурором 31 431 рішення. Так, усього до 11% від загальної кількості вищезначених ухвал оскаржується прокурорами. Таке дослідження статистичних даних та змісту прийнятих рішень є підґрунтям для виявлення та аналізу типових помилок під час складання обвинувального акту, клопотання про застосування примусових заходів медичного або виховного характеру.

ЛІТЕРАТУРА

1. Алєнін Ю.П., Пожар В.Г. Прийняття процесуальних рішень за новим кримінальним процесуальним законодавством України : навч.-метод. посібник ; НУ «ОЮА». Одеса : Фенікс, 2012. 138 с.
2. Бабаєва О.В. Підготовче провадження у системі стадій кримінального процесу України : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.09 ; Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого. Харків, 2019. 282 с.
3. Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <https://reyestr.court.gov.ua> (дата звернення: 01.06.2020).
4. Замкова Я.В. Деякі питання підстав повернення обвинувального акта. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: Юриспруденція*. 2016. Вип. 19. С. 162–164.
5. Зеленецький В.С. Структура дослідчого кримінального процесу. *Вісник Академії правових наук України*. 1996. № 7. С. 126–133.
6. Колодчин В.В., Туманянц А.Р. Повноваження прокурора в судовому провадженні у першій інстанції : монографія. Харків : ТОВ «Оберіг», 2016. 228 с.
7. Косюта М.В. Прокуратура України : навч. посіб. 2-ге вид., перероб. і доповн. Київ : Знання, 2010. 404 с.
8. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13.04.2012 р. № 4651-VI / *Верховна Рада України* : офіційний веб-портал. URL: <https://reyestr.court.gov.ua> (дата звернення: 09.01.2021).
9. Кримінальний процесуальний кодекс України. Науково-практичний коментар / за заг. ред. професорів В.Г. Гончаренка, В.Т. Нора, М.Є. Шумила. Київ : Юстініан, 2012. 1224 с.
10. Кучинська О., Черниченко І. Спеціальне досудове розслідування і судове провадження (in absentia) та відеоконференція: порівняльний аналіз. *Право України*. 2015. № 7. С. 43–50.
11. Судове провадження : навчально-методичний посібник / Ю.П. Алєнін та ін. Одеса, 2020. 147 с.
12. Юрчишин В.М. Функції прокурора у досудовому розслідуванні: теорія і практика: дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.09 ; Класич. приват. ун-т. Запоріжжя, 2016. 443 с.